

TOPKAPI SARAYI SİLÂH MÜZESİNDEKİ ESERLER

Ahat Ural BIKKUL

BİRKAÇ MÜŞAHEDE:

Silâh Müzesini ziyaret edenlerden bir kısmının aşağıdaki hususlara merak ettikleri görülüyor:

I — Teşhirdeki eserlerin vaktiyle ne işe yaradığını öğrenmek isterler.

Evet, ziyaretçi bu soruyu sormakta haklıdır. Çünkü bu silâhların hemen hemen hepsi artık asırlardan beri kullanılmıyan ve bugün ancak müzelerde görülebilen silâh çeşitleridir. Bir kısım ziyaretçilerin bazı eserleri anlamakta çektiği müşkülâta dair birkaç misal zikredelim. Meselâ *zehgir*'e “padişahların zehirli yüzüğü, tüfek kurşun kalıbına “ceviz kıracağı”, *dizcek* yani dize takılan zırha “baş a giyecek zırh” diyorlar, “*ok nişan sehpa-si-ni*” ise kellelerin uçurulduğu cellâd sehpa-sı giyotin zannederek önünde bir ürperti hissediyorlar.

II — Ziyaretçiler teşhirdeki eserlerin hangi devre ve kimlere ait olduğunu sorarlar.

Gerçi vitrinlerde eserlerin devirlerini gösteren ve bazılarının aidiyetini bildiren etiketler varsa da, bunlar öğrenmek arzusu olan ziyaretçiye tatmin edici bilgi vermiyor.

Şimdi kendiliğinden şöyle bir sualü hatıra gelmesi mukadderdir. Silâh koleksiyonumuzun daha ziyade öğretici bir hale gelebilmesi için ne gibi tedbirler alınabilir?

Bu hususta ilk hatıra gelen çareler sunlar olabilir:

a) Çeşitli silâhları ile teçhizatı üzerinde birkaç muharip mankeninin yapılması.

b) Harp sahnelerini ve münferit muharipleri tasvir eden tarihî minyatürlerden renkli kopyalar yapılarak diorama usulü ile teşhir edilmesi.

c) Umumiyetle vitrinlere ve bazı hususiyeti bulunan eserlere mufassal izahlı etiketler konulması.

d) Bütün bu işler yapılırken silâh koleksiyonunun mufassal izahlı bir rehberinin hazırlanması çalışmalarımızın sıklet merkezini teşkil etmelidir. Çünkü Silâh Müzesine giren bir ziyaretçi on üç asırlık bir devri kavriyan ve teşhirdeki eserlerin sayısı üç bin beş yüzü aşan çok çeşitli silâhlarla karşı karşıya geliyor. Ziyaretçi bunların üzerinde ayrı ayrı duramaz. Onun bu iş için ne vakti, ne de hazırlığı kâfi gelmez. Rehber ise ziyaretçinin bu eksikliklerini tamamlayarak ona koleksiyonun en mühim eserleriyle cazip bir şekilde teması kolaylaştırmalıdır.

SİLÂHLARIMIZIN TOPLANIŞ ŞEKLİ:

On üç asır gibi uzun bir devri kavriyan Topkapı Sarayı Müzesi silâh koleksiyonunun, bilhassa Türk-İslâm silâh tarihî bakımından müstesna bir mevkiî vardır. Sayısı on bini aşan çeşitli silâhlarla teferuatını ihtiva eden böyle bir koleksiyonun vücade gelmesi, ancak Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının birleştiği Akdeniz havzasına hâkim Osmanlı İmparatorluğu gibi büyük bir devletin teşekkülü sayesinde mümkün olabilmıştır. Bu silâhların bir kısmı padişahların şahıslarına aittir. Asıl büyük kısım ise hediye, ganimet ve müsadere suretiyle birikmiş yahut sarayın inzibatında kullanılmış olan silâhlar teşkil eder. Vaktiyle bu silâhların en mühimleri (Büyük Hazine) ile (Silâhdarağa Hazinesi)nde saklanırdı. Cumhuriyetin ilânından sonra 1923 de Saray, müze haline getirilince muhtelif yerlerde, dağınık bir halde bulunan silâhlar bir araya getirilerek ilmî esaslara göre tasnif ve teşhir edilmiştir.

KOLEKSİYONUMUZDAKİ SİLÂHLARIN MENŞELERİNE GÖRE TASNİFİ:

1. Arap-Emevî ve Abbasî	VII-XII. yüzyıl
2. Mısır Memlûk ..	XV-XVI. yüzyıl
3. İran	XV-XIII. yüzyıl
4. Türk	XV-XIX. yüzyıl
5. Kırım-Tatar	XVII-XVIII. yüzyıl
6. Kafkas	XVII-XIX. yüzyıl
7. Avrupa	XIV-XIX. yüzyıl
8. Hint	XV-XVI. yüzyıl
9. Şimali Afrika ..	XVIII. yüzyıl
10. Japon	XVII-XIX. yüzyıl

**

KOLEKSİYONDAKİ SİLÂHLARIN CİNSLERİ:

Koleksiyonumuzdaki eserler vuruca silâhlar, delici silâhlar, kesici silâhlar, atıcı silâhlar, teçhizat ve teferruat olmak üzere ayrılabilir.

I. VURUCU SİLÂHLAR:

Bunlar vurma fiilini yapmak için ağırlıklarına göre bir yahut iki elle kullanılan silâhlardır. Toplu bir halde (N. I vitrinde) bulunuyorlar. Bunlar topuz, şeşper ve salık olmak üzere üç cinstir. Şimdi sırasıyla gözden geçirelim:

A) Topuz yahut Bozdoğan:

Kürre biçiminde yuvarlak, başı demir, tunç yahut herhangi bir madenden yapılmış bir silâhtır. Koleksiyonumuzda yeşim taşından çok san'atkârane yapılmış topuzlar da vardır. Ağır topuz süvariler, hafifi ise piyadeler tarafından kullanıldı. Süvariler topuzu eğerlerinin sol tarafına *topuz askısına* asarlardı. Topuz, taşıyan adamın kadir ve itibarına alâmetti. Osmanlı hükümdarları idareleri altında bulunan hıristiyan Eflâk, Buğdan ve Erdel beylerine topuz, şeşper ihsan ederlerdi.

B) Şeşper:

Farsça altı kanatlı demektir. Türkçe-de buna "*dilli topuz*" adı verilir. Çünkü

topuzu kürre biçiminde yuvarlak olmayıp dilimlidir. Şeşperlerimizde dilim sayısı 6 ilâ 9 arasında değişmektedir. Altın yarıdızlı ve kitabeli XVI. asır bir Türk şeşperi kendi nevinin güzel bir örneğidir (vitrin N. 1).

C) Salık:

Başına zincirlerle küçük birkaç kürrecik bağlı olan bir nevi topuzdur. Koleksiyonumuzda çok zarif iki salık bulunmaktadır. (Vitrin N. 1.). Bunlardan Sultan III. Mehmede ait olan N. 2382 salığın büyük topuzu üzerinde işbu salığın Sultan Mehmet tarafından bir defada hiç durmadan üç yüz kerre sallandığını bildiren bir kitabe vardır. Bundan ecdadımızın ne derece idmanlı olduğu anlaşılır. Kapıdan girince sağ kolda duvarda asılı idman topuzu ve şeşperleri de dikkate değer.

II. DÜRTÜCÜ SİLÂHLAR:

Düşmana dürtmek suretiyle tesir yapan silâhlardır. Her halde silâh neveleri arasında en eskilerinden biridir. İptidai insan önce ucu sivri bir sopayı silâh olarak kullanmış, sonra bunun ucuna sivri bir çakıl taşı yahut kemik parçasını takmıştır. Hattâ şu bildiğimiz "süngü" ismi Türkçe kemik mânasına gelen "süngök" sözünden gelmiştir.

Koleksiyonumuzda mızrak ve cirit olmak üzere iki nevi dürtücü silâh vardır.

A) Mızrak:

Süvari silâhıdır. 3 ilâ 5 m. uzunluğunda bir sırığın ucuna demirden sivri bir uç yani "*temren*" takılıdır. Sapın başı dahi kısa bir madenî uçla nihayet bulmaktadır. Türk ve İran mızraklarının sapı ağaçtan yahut hezarandandır. Memlûk mızraklarının sapı ise içi boş demirden olup "*temren*" sapın devamından ibarettir.

B) Cirit:

Süvarilere mahsus bir silâh olup 130 ilâ 140 cm. uzunluğunda bir nevi kısa mızraktır. Temrenin şekli de mızrağınkine benzer. Dedelerimiz cirit talimlerine çok

önem verirlerdi. Elimizde çok güzel bezenmiş birkaç Türk ciridi ile yekpare demirden yapılmış Memlûk ciridleri vardır (vitrin N. XII.).

III. KESİCİ SİLÂHLAR:

Düşmana kesmek suretiyle tesir eden silâhlardır. Koleksiyonumuzda bunlardan kılıç, meç, pala, yatağan, kama, hançer, cenbiye, teber, balta bulunmaktadır.

A) Kılıç:

Türkler eski zamanlardan beri silâhlar arasında en ziyade kılıca itibar etmişlerdir ve bunu kullanmaktaki maharetleriyle şöhrat kazanmışlardır. Babür Şah der ki: "Dilli topuz, topuz, küçük topuz, aybalta ve baltadan biri isabet ederse ancak bir yere tesir eder. Halbuki kılıç isabet ederse baştan ayağa kadar keser. Bundan dolayı kılıç bütün silâhların başıdır".

Kılıç, Türklerin içtimaî ve dinî hayatlarında dahi derin izler bırakmış olan bir silâhtır. Onları kılıçta tabiat üstü bir kuvvet görmüşlerdir.

Uzun asırların tecrübe mahsulü olan Türk kılıcı, şekil itibariyle eğridir. Bu kılıç tipinde taban: eğri, bir ile iki kanoluklu, yahut kanoluksuz, sırtının uçtan itibaren üçte bir ilâ dörtte bir kısmı *kılağlı* ve ekseriya tabanın geniş yeri dahi *kılağlı* kısmın *mahmuzlu* (çıkıntılı) noktasındadır. Bir kılıcın müessir olması onun şekline de bağlıdır. Düz bir kılıç münhasıran dürtmek ve tazyik neticesinde müessir olur. Binaenaleyh bunun tesiri isabet ettiği mahalle ve indirdiği zamana münhasırdır. Halbuki eğri olan bir kılıç ise ağzını geri çekerken de tesirini gösterir ve kolun kuvvet ve gayretiyle kayar ve hareket eder ve tesiri daha uzun olur.

Türk kılıcı "*kılıç yumurtası*" adı verilen üç ilâ beş kilogram ağırlığında ve beş ilâ sekiz sm. kutur ve sekiz ilâ on iki sm. yüksekliğinde üstüvane biçimindeki bir çelik külçesi dövülmek suretiyle yapılırdı. Kılıca su verilmesi işi de çok mühim bir sanattı. Bu hususta muhtelif formüller vardı. Yaş pamuktan yapılmış ve havaya

fırlatılan bir yumağı tereyağı keser gibi kolayca kesen Türk kılıçları işte bu şekilde yapılırdı.

B) Meç:

Buna eski hazine kayıtlarında "meç kılıç" adı da verilir. Bu ensiz tabanlı, tek yahut çift ağızlı bir kılıçtır. Türk kılıçları arasında sayısı çok azdır. Üzerinde Fatih'in, Kanuni Süleyman'ın ve I. Ahmed'in isimlerini taşıyan üç güzel meçimiz vardır.

C) Pala:

Boyu kılıçtan kısadır. Eğri tabanlıdır. Tabanın uç kısmı dip tarafına nazaran daha geniştir. Elimizde IV. Murad'ın güzel bir palası bulunmaktadır.

D) Yatağan:

Bir Türk silâhı olan yatağan boy itibariyle kılıçtan kısadır. Tek ağızlı eğri tabanlıdır. Tabanı eğri kılıcın aksine olarak ağza doğru eğri olup ancak uç kısmı hafifçe sırt tarafına eğridir.

E) Hançer:

Düz yahut eğri tabanlıdır. Düz tabanlısı çift ağızlı, eğrisi ise tek ağızlıdır. Koleksiyonumuzda zarif parçalar vardır.

F) Cenbiye:

Haseten Araplara has olan bu silâh çok eğri tabanlı bir nevi hançerdir. Elimizde güzel örnekleri bulunuyor.

G) Teber:

Farsça balta demektir. Türkçede buna "aybalta" adı da verilir. Çünkü bu, biçim itibariyle hilâle benzeyen bir nevi baltadan başka bir şey değildir. Kaytbay'ın, Kansu Gavri'nin adlarını taşıyan teberler görülmeye değer.

H) Balta:

Biçim itibariyle bildiğimiz baltalardan farklı olmıyan bir silâhtır. Elimizdeki harp baltaları arasında şekil bakımından olduğu kadar, bezeme itibariyle de cidden san'atkârane işlenmiş parçalar vardır.

IV. ATICI SİLÂHLAR:

Atıcı silâhların icadından önce muharripler karşı karşıya, göğüs göğüse dövü-

ğürlerdi. Yayın icadiyle ise muharipler bir-birlerine uzaktan tesir etmeğe başlamışlardır. Bu icat daha sonraki asırlarda ateşli silâhın, yahut atom bombasının icadının strateji ve taktik sahasında vücade getirdiği değişikliğe benzer bir inkılâp yapmıştır.

A) Yay:

Türklerde yay çok mühim bir yer işgal ediyordu. Daha eski çağlardan beri bu, Türk ordularının en önemli ve karakteristik silâhını teşkil ettiğini Çin tarihleri yazıyorlar. Bu kaynaklar Hun'ların yay kullanmaktaki maharetlerini anlatıyorlar.

Türk ordusunda yay, ateşli silâhlarla birlikte XVI. yüzyılın sonuna kadar kullanılmıştır. Ondan sonra ise bir spor vasıtası olarak son asra kadar büyük bir rağbet görmüştür. Yay en mükâmil şeklini de Türklerde bulmuştur. Türk yayı "mürekkep-complex" ve "reflex" bir yaydır. Filhakika bu yay ağaç, boynuz, sinir ve balık tutkalı olmak üzere dört maddeden yapıldığından "mürekkep" ve elâstikî uçları tersine bükülmek suretiyle giriş takıldığından "reflex" yay adı verilir. Bir yay yapılacağı zaman, adı geçen dört maddeden her biri uzun ameliyelere tâbi tutularak hazırlanırdı. Bundan dolayı bir yayın yapılması ancak birkaç senede ikmal edilebiliyordu. Bu şekilde yapılan bir yay iki yüz sene elâstikiyetini muhafaza ve sekiz yüz metreye ateş ederdi.

Koleksiyonumuzda hükümdarlarımızdan II. Beyazıt, III. Ahmet, III. Selim ve Abdülaziz'e ait yaylar bulunduğu gibi, bizat II. Beyazıt tarafından yapılmış olanlar da vardır. Bezeme itibariyle de şaheser denecek kadar zarif parçalar görülebilir.

V. ATEŞLİ SİLÂHLAR:

*Tüfek icad oldu, mertlik bozuldu,
Eğri kılıç kında paslanmalıdır.*

Diye, Köroğlu'nu feryat ettiren ateşli silâhların bizde kullanılmaya başlaması XIV. yüzyılda ise de, asıl taammün etmesi XV-XVI. yüzyıllarda olmuştur.

Türkçe "tüfek isminin menşei:

Türkçede silâh adlarının menşei cidden incelenmeye değer. Dilimizdeki "tüfek-tüfenk" sözü âhenk taklidi

"tuf" sözü ile isim teşkiline yarıyan "enk"-ek" ekinden müteşekkildir. Âhenk taklidine yarıyan "tuf-tü" kelimesi ağızla sıkı rüzgâr püskürmeyi, tükürmeyi ifade eder. *Tüfenk* kelimesi de aslında ağızla üflenen kamyş yani "yeltüfeğinin" adı idi. Hâlen Gaziantep bölgesinde kuş avlamaya yarıyan ağız tüfeğine "tüfeğü" ismi verilir. Tüfenk ve tüfeğü sözleri aynı kelimenin ayrı ayrı iki şeklinden başka bir şey değildir. Sonradan bildiğimiz ateşli silâh icad edilince bu iki kelimeden birincisi yani tüfenk şekli o silâha alem olmuştur.

Koleksiyonumuzdaki tüfekler ateşleme tertibatına göre maşalı, çakmaklı ve kapsüllü olmak üzere ayrılır.

A) Maşalı tüfek:

Bu *fitilli* dediğimiz tüfektir. Bu cins ateşleme tertibatında ağız otunu ateşliyen fitilli yaysız bir tetik vasıtasıyla harekete getirilen bir maşa tuttuğundan bu isim verilmiştir.

B) Çakmaklı tüfek:

Bu tüfeklerin ateşleme tertibatında ağız otunu tutuşturan kıvılcım çakmak taşından istihsal edilir.

C) Tabanca:

Bizde tabanca XVI. yüzyıldanberi kullanılmıştır. Elimizdeki tabancalar çakmaklı yahut kapsüllüdür. Birinciler XVI-XVIII. yüzyıllara, ikinciler XIX. asra aittir.

Türkçe tabanca isminin menşei:

Eski tarihî ve edebî metinlerimizde *tabanca* kelimesi *tokat*, *sille* mânalarında kullanılmıştır. Sonradan (anoloji) yani kıyas yolu ile çakmaklı tüfeğin ateşleme tertibatının horozuna isim olmuştur. Burada sebep çakmağın horozunun çelik karşılığa çarpması vurulan bir tokatın çarpmasına benzetilerek tüfeğin horozuna *taban-*

ca denilmiştir. Daha sonra tabanca sözünün şümulü daralarak bizim bugün kullandığımız mânada bir cins ateşli silâhın adı olarak kalmıştır.

D) Tabanca kılıç:

Koleksiyonumuzda bir adet kılıç ile bir adet yatağan ve bir baston ile bir adet kazma vardır ki, bunların kabzalarına yakın yerlerinde birer adet çakmaklı tabanca yerleştirilmiştir.

VI. KORUYUCU SİLÂHLAR:

Bunlar düşman silâhının tesirinden korunmak için muharibin üstüne, başına giydiği zırh, miğfer ve koluna taktığı kalkan ibarettir.

Muharibin hareketlerini ağırlaştırarak koruyucu silâhlardan zırha, ecdadımızın pek fazla iltifat etmediği anlaşılıyor; onlar vücudün en çok tehlikeye mâruz kısımlarının muhafazasına dikkat etmişlerdir. Avrupa şövalyeleri gibi baştan ayağa kadar zırha bürünmemişlerdir.

A) Zırh:

Yapılış tarzına göre, koleksiyonumuzda birkaç çeşit zırh vardır.

1) Zırhın önü ile arkası ve kolları ufak madeni levhacıklar, yekdiğerine madeni halkacıklarla rabtedilmek suretiyle yapılmıştır. Bu levhacıkların üzeri gümüş kakma yahut kendinden oyma nebati motiflerle ve yazılarla bezelidir. XV. yüzyıl Türk ve Memlûk zırhları arasında güzel örnekleri vardır. Kaytbayın zırhı bunlardan biridir.

2) İranlıların "çehar âyine" yani dört ayna dedikleri zırh şeklidir ki, zırhın ön, arka ve iki yanı birer büyük madeni levhadan ibarettir.

3) Zincir örgülü yani ufacak madeni halkalardan müteşekkil zırhtır. Bu cins zırh vücade kolayca intibak eder ve muharibin serbest hareket etmesine mani olmaz. IV. Murad'ın, Kara Mustafa Paşa'nın zırhları bu nevidendir. (N. XIX. ortadaki büyük kaidede). Bazan bu cins zırh elbisenin astarının arasına geçirilmiştir. (N. XXI. vitrinde örnekler görülebilir).

4) Elbisenin üzerine sıralar halinde küçük madeni paftalar dikmek suretiyle de zırh yapılmıştır. (N. XXI. vitrine bakılsın).

B) Miğfer:

Türk, Memlûk ve İran miğferleri biçim itibariyle sivri yahut küt mahrut şekindedir. İki yanında iki kulak siperliği ve arkasında ense siperliği, önünde birer alna ve burun siperliği bulunmaktadır. Bir kısım İran miğferlerinde ise bütün bu siperlerin vazifesini zincir örgülü bir zırh peçe görür.

XV. yüzyıla ait iki Türk miğferi biçim itibariyle yörük gelinlerinin başlarına giydikleri nesneye benziyor (N. VII. vitrin). III. Selim'e ait olduğu üzerindeki kitabeden anlaşılan bir miğfer de biçim ve bezeme itibariyle diğerlerinden farklıdır. Türk miğferleri arasında maden işçiliği ve bezeme itibariyle cidden zarif parçalar vardır.

İran Şahı Tahmasıb'ın kabartma hayvan resimleriyle süslü miğferi de güzel bir parçadır. (N. XV. vitrin).

Madenden olmayıp sıkı dokunmuş kumaş ve kalın vatka astarla dikilmiş miğferler de vardır. (N. XXI. vitrin).

C) Kalkan:

Düşmanın silâhından korunmak için kola takılan bir siperdir. Koleksiyonumuzdaki kalkanlar yapıldıkları madde itibariyle, ağaç, deri ve madeni olmak üzere üç cinstir. Şekil bakımından ise ekseriya dairevî olup dört köşe ve beyzi olanlar ancak birkaç tanedir.

Kalkanlarımız arasında bezeme yönünden cidden mükemmel parçalar bulunmaktadır. (N. III. camekânda). üzeri sedef kakmalı av sahneleriyle bezenmiş on yedinci asır bir İran kalkanı, (N. IX. vitrin ve duvarlarda asılı) söğüt dalına ibrişim sarmak suretiyle örülmüş ve lâle, karanfil, bulut motifleriyle bezeli ve her biri birer tablo kadar güzel XVI. asır Türk kalkanları (yine güney duvarında asılı) üzeri düğün çiçeği biçiminde kabartmalı altın yaldızlı bakır kalkan; (N. XXII. vitrinde)

oyma rumî motifleriyle süslü XVI. asır bakır kalkan kendi nevinin güzel birer örneğidir.

**

TEÇHİZAT VE TEFERRUATI

A) Gedeleş (Tırkeş):

Muharibin yayını içerisine koyup taşıdığı muhafazadır. Gedeleşlerimiz deri yahut kumaştan yapılmıştır. (N. XVI. vitrinde XVI-XVII. asır Türk işi çok ustalıklı işlenmiş gedeleşlerimiz vardır.

B) Sadak:

Muharibin içerisine ok koyup belinin sağ tarafına kemerine taktığı bir nevi muhafazadır. Sadak, deriden, kumaştan yahut tahtadan yapılmıştır. Koleksiyonumuzda XVI-XVIII. yüzyıl Türk işi sedef kakmalı tahta, murassa, deri ve kumaş sadaklar görebiliriz. (N. XVI. vitrin).

C) Zıhgır:

Kemenkeşlerin baş parmaklarına geçirdikleri yeşim, akik, boynuz yahut kemikten yapılmış uzunlama yüzük gibi şeydir ki, yayın girişini onunla tutup çekerekler. (N. XVIII. Vitrin). Bu zehgirler arasında bilhassa II. Mahmud'un yirmi beş sene kullandıktan sonra kırılınca Hazineye koydurup muhafaza ettirdiği zehgir dikate değer.

D) Siper:

Kemenkeşlerin ok atarken hedefe daha isabetli nişan almayı temin etmek maksadıyla sol bileklerinin üstüne kayışla bağladıkları iki yan kalkık ve orta kısmı çukur bir el biçiminde kemik yahut boynuzdan yapılmış bir nesnedir. (N. XVIII. vitrin).

E) Nişan Sehpaı:

İki çeşit nişan sehpaımız vardır. Biri tüfekle nişan alırken tüfeğe desteklik vazifesi görmüş sehpalardır ki, pencerelerin içinde görülebilir. Diğer bir cins sehpa ise ok atarken nişan torbasının bulunduğu sehpalardır. Biri en dipteki, diğeri ikinci pencerenin içinde duran sehpa bunlardır.

F) Topuz Askısı:

Süvarinin eğerinin sol tarafına topuzunu taktığı askıdır. Topuz askılarımız arasında Türk XVI-XVIII. asır kabara yahut sırma tezyinatlı güzel parçalar vardır. (N. I. vitrin).

G) Barut Kertesi:

Kertmek fiilinden yapılmış bir isim olup nişan, işaret, çizgi, derece mânalarına geirmektedir. Bizde iki çeşit barut kertesi vardır.

1) Tüfeğe konacak barutu ölçmeğe yarıyan kerte. (N. XXVI. vitrin).

2) Barut yandığı zaman husule getirdiği tazyiki ölçmeğe yarıyan âlettir. III. Selim'in yaptırdığına dair üzerinde kitabesi bulunan bir barut kertesi kapıdan girince soldaki pencerede durmaktadır.

H) Barutluk:

Buna barut kabağı adı da verilir. Tüfek yahut tabancaya konacak barut bunun içerisindedir muhafaza edilirdi. Boynuz, kösele ve madenden yapılmış ve şekil itibarıyla boynuz ve matraya benzeyen barutluklarımız vardır. (N. XXVI vitrin).

I) Kurşun Kalıbı:

Eskiden tüfek ve tabancalar standard değildi. Yapan ustanın modeline göre çaplar değişirdi. Onun için elimizde çeşitli kurşun kalıpları vardır. Askerler muharebeye giderken kurşun külçe halinde götürülürdü. Her asker kendi tüfeğinin kurşununun bu kalıplarda kendisi dökerdi. Şekil itibarıyla bir ceviz kıracağına andıran bu kalıplar (N. XXVIII. nişte) görebiliriz.

J) İdman Topuzları:

Ecdadımızın ruhan ve bedenen çok idmanlı kimseler oldukları şüphesizdir. Çünkü bütün bu silâhları kullanmak için gerekli şartlardan biri vücut yapısı sağlam ve idmanlı olmaktır. Ok atma talimlerinden bahseden bir eserde deniliyor ki, "Sanat bir çöpün altındadır. Ancak o çöp bir dağın altındadır". Bu ifadede dağdan kastedilen mâna talim ve terbiyedir. Evet, o hafif çöpün altında duran san'atı elde edebilmek için önce o dağı yerinden kaldır-

malı yani çok devamlı mümarese yapmış olmalıdır. (N. I. vitrindeki) salık'ı bir seferde üç yüz kerre sallayan Sultan III. Mehmet her halde idmanı yerinde bir kimse olmalıdır. Şu duvarda asılı duran idman topuzları, şeşperler her babayığidin sallıyabileceği şeyler değildir.

**

TEŞHİRDEKİ ESERLERİN CİNSLERİNE GÖRE BULUNDUKLARI VİTRİN, CAMEKÂN VE NİŞLERİN NUMARALARI

1. Memlûk, İran, Türk topuz, şeşper, salık, balta v.s.
2. Emevî, Abbasî Halifeleri, Memlûk ve Osmanlı Hükümdarlarına ait birkaç kılıç.
3. Kanunî. I. Ahmed'in meçleri, Türk hançerleri, bir İran kalkanı v.s.
4. Emevî, Abbasî, Memlûk kılıçları ve Memlûk miğferleri.
5. Memlûk kılıçları.
6. İran kılıç ve miğferleri.
7. Türk kılıçları ve miğferleri.
8. Türk Padişahlarına ait kılıçlar.
9. Memlûk, İran ve Türk kılıçları.
10. Avrupa kılıçları.
11. Hint Şimali Afrika ve Kafkas kılıçları.
12. Türk kılıçları (XIX. asır).
13. Memlûk ve İran alemleri.
14. Memlûk, Türk zırh, miğfer, kalkan v. s.
15. İran, Kafkas, Avrupa zırh, miğfer, kalkan v. s.
16. Türk, İran Kırım yay, gedeleş, sadakları.
17. Türk okları.
18. Türk zehgir, siper v. s.
19. Memlûk, İran, Türk zırhları.
20. İran zırh, miğferleri.
21. Türk, İran zırh, miğferleri.
22. Türk zırh, miğfer, kalkanları.
23. Türk, Arap, Kafkas, Japon yatağan, hançer v. s.
24. Türk alemleri.
25. Japon kılıç, zırh, miğfer v. s.
26. Türk barutluk, kemer, kalkan v. s.

27. Türk tabancaları, kurşun kalıpları v. s.
28. Türk tabancaları.
29. Avrupa tabancaları. v. s.
30. Avrupa tabancaları.

VİTRİN No: 1

Memlûk XV - XVI. asır zırh, miğfer, topuz, şeşper, baltaları, İran XVI-XVII. yüzyıl baltaları, Türk XV-NIX. yüzyıl zırh, miğfer, topuz, şeşper, salık, balta, topuz askıları teşhir edilmiştir. Bu eserler arasında cidden orijinal parçalar vardır. İşte Memlûk Hükümdarlarından Kaytbay ve Kansu Gavri'nin adlarını taşıyan iki teber (I, II.) yahut yine Memlûk yapısı birinin başı hayvan heykeli, diğeri haşhaş başı biçiminde olan iki topuz (III, IV.), Osmanlı Hükümdarı III. Mehmed'in bir demde üç yüz kerre salladığı üzerindeki kitabesinden anlaşılın şu otuz dört gürzli salık da görülmüş değeri (V). Bakınız yekpare yeşim taşından yapılmış bu Türk topuzu da kendi nevinin güzel bir örneğidir. XV. asır Memlûk ve Türk zırhları ise usta bir terzinin elinden çıkmış elbise kadar vücade uygun yapılmışlardır (VI, VII, VIII).

VİTRİN No: 2

Bu camekân koleksiyonumuzun tarihî sırasına göre en eski parçaları ihtiva ediyor. Bu kılıçların sahipleri arasında Emevî Hanedanının kurucusu Muaviye, yine Emevîler'den Ömer ibn Abdülaziz, Abbasî Halifelerinden adı binbir gece masallarına karışacak kadar şöhrat sahibi bulunan Harunerreşit, Mısır Memlûk Hükümdarları Kaytbay, Kansu Gavri ve Tomanbay, Türk Hükümdarlarından II. Beyazıt, Yavuz Sultan Selim ve Kanunî Süleyman gibi mühim tarihî şahsiyetler bulunuyor.

Bu eserlerden bazılarını görelim:

(I). *Kılıç* — Muaviye'ye aittir. İki ağızlı küt uçlu, düz tabanlıdır. Bir yüzünde kazmak suretiyle (Muaviye Emirel-Mü'minin) yazılıdır. Kitabenin iki yanında üçer altın nokta vardır. VII. asır Arap işidir.

(II). *Kılıç* — Üzerindeki kitabeden işbu kılıcın sırasıyla Emevîlerden Muaviye, Ömer ibn Abdülaziz, Abbasîlerden Harun-erreşit ve Mısır Memlûk Hükümdarlarından Kaytbay tarafından kullanılmış olduğu anlaşılıyor. İki ağızlı, düz tabanlıdır. Bir yüzünde (Tis'a ve tis'in Ömer ibn Abdülaziz) ve müşkülâtle okunan (Muaviye) adı ile (Sitte tis'in nie) ve Harun-el-Reşid) adı yazılıdır. Diğer yüzünde ise altın kakma olarak (Kaytbay'ın adı ile ünvanı) işlenmiştir. VII. asır Arap.

(III). *Kılıç* — Ömer ibn Abdülaziz'e aittir. İki ağızlı, düz tabanın bir yüzünde küfi hatla (Ömer ibn Abdülazizi) yazılıdır. Haçvari demir balçaklıdır. Ağaç kabzasının tepeliğinde (Elhak...) yazısı vardır. VIII. asır Arap.

(IV). *Kılıç* — Kaytbay'a aittir. Düz tabanlıdır. Bir yüzünde altın kakma (Kaytbay'ın adı ile ünvanı) yazılıdır. Haçvari demir balçaklıdır. XV. asır Mısır Memlûk işi.

(V). *Kılıç* — Kaytbay'a aittir. Düz tabanlıdır. Bir yüzünde (Kaytbay'ın adı ile ünvanı ve 881 tarihi) oyma olarak yazılıdır. XV. yüzyıl M. Memlûk.

(VI). *Kılıç* — Kansu Gavri'ye aittir. Düz tabanlıdır. Bir yüzünde (Kansu Gavri'nin adı ile ünvanı) altın kakma yazılıdır. XVI. yüzyıl M. Memlûk.

(VII). *Kılıç* — Tomanbay'a aittir. Düz tabanlıdır. Bir yüzünde (Tomanbay'ın adı ile ünvanı) ve (Ayet) altın kakma yazılıdır. M. Memlûk XVI. asır.

(VIII). *Kılıç* — Sultan II. Beyazıt'a aittir. Eğri tabanlıdır. Bir yüzünde altın kakma rumî bezemelerle (Sultan Beyazıt'ın ünvanı) ve (Ayet), diğer yüzünde (Dua) ve sırtında (Ameli Hayrettin bin Hacı) imzası işlenmiştir. Gümüş balçaklıdır. Son asır işi gergedan boynuzu kabzalıdır. XV. yüzyıl Türk işidir.

(IX). *Kılıç* — II. Bayazıt'a aittir. Tabanı yıldırım şeklindedir. Bir yüzünde altın kakma (Sultan Bayazıt bin Mehmed), diğer yüzünde (Besmele) yazılıdır. XV. yüzyıl.

(X). *Kılıç* — Yavuz Sultan Selim'e aittir. Eğri tabanlıdır. Bir yüzünde altın kakma (Sultan Selim ibn Bayazıt) yazılıdır. Gümüş balçaklıdır. Kabzası fildişinden olup oyma nebati bezemelidir.

(XI). *Kılıç* — Kanunî Sultan Süleyman'a aittir. Eğri tabanlıdır. Bir yüzünde altın kakma (Kanunî'nin adı ile ünvanı), (Esmâülhüsna) ve bir daire biçiminde (Ya Hannan Ya Mennan) yazılıdır. Bu dairenin ortasında bir yakut vardır. XVI. asır Türk işi.

VİTRİN No: 3

İşbu camekân hançer, meç, kılıç, mızrak, kalkan v. s. çeşitli malzemeyi ihtiva ediyor. İşte biri Kanunî Süleyman, diğeri I. Sultan Ahmed'e ait iki meç (I, II), şu da II. Bayazıt'ın adını taşıyan bir mızrak ucu (III), bakınız sedef kakma av sahneleriyle bezenmiş bir XVII. asır İnan kalkanı (IV), baştanbaşa oyma (Beduh) yazılı şu iki düz kılıç dahi görülmeğe değer (V, VI).

VİTRİN No: 4

Bu vitrinin ön kısmında Emevî ve Abbasi kılıçları üstünde ise Mısır Memlûk miğferleri teşhir edilmiştir. Sırası gelmişken koleksiyonumuzdaki Emevî ve Abbasi kılıçlarının hususiyetlerini hülâsa edelim. Bunlar iki ağızlı, küt uçlu, genişçe düz tabanlıdırlar. Tezyinat olarak da sayısı 3 ilâ 6 arasında değişen 4-5 mm. kutrunda kakma altın noktadan başka bir şey ihtiva etmiyor. Bazılarının üzerinde sahibinin ismini, tarihini ihtiva eden bir kitabe vardır. Güzel yazı san'atı bakımından bunlar çok iptidaidir. Haçvari balçakları demirdendir. Bazı sağlam kalmış kabzalar tahtadan olup siyah meşin kaplıdır. Birkaçının sarı madenden kabza tepeliği oldukça güzel arabesk tezyinatlıdır. Aynı şekilde tahtadan olan kınları da siyah meşin kaplıdır.

Şimdi birkaç örnek görelim:

(I). *Kılıç* — Halife Ömer ibn Abdülaziz'e aittir. İki ağızlı düz tabanlıdır. Bir

yüzünde oyma olarak (Ömer ibn Abdül-aziz) yazılı ve üç altın nokta vardır. VIII. asır Arap.

(II). *Kılıç* — Halife Ömer ibn Abdül-aziz'e aittir. İki ağızlı düz tabanlıdır. Bir yüzünde küfihatla (Ömer ibn Abdülaziz...) yazılıdır. VIII. asır Arap.

(III). *Kılıç* — İki ağızlı, düz tabanlıdır. Bir yüzünde oyma yazıdan yalnız (...sitte hamse mie) kelimeleri okunuyor. Haçvari balçağı demir üstüne altın yaldızlıdır. Ağaç kabzalı siyah meşin kaplı ve gümüş tepeliklidir. Kıymı siyah meşin kaplı ve çamurluğu ile ağızlığı nebati tezyinatlıdır. VIII. yüzyıl Arap.

(IV). *Kılıç* — Abbasî Halifesi El-Mustağsım-ı Billâh'a aittir. Tabanı düz ve iki ağızlıdır. Bir yüzünde (El-İmam Mustağsım-i Billâh) yazılıdır. Haçvari balçağı demirdendir. Kabzası siyah meşin kaplı olup tepeliği demirdendir. XIII. asır Arap.

VİTRİN No: 5

Burada XV. asır Mısır Memlûk kılıçları ile İran miğferleri teşhir edilmiştir. Koleksiyonumuzdaki Memlûk kılıcına dair birkaç müşahedeyi işaret etmeden geçmiyelim.

Türk ve Çerkes aslından gelen Mısır Memlûk sultanları (1250-1517) tarihleri arasında hâkim oldukları sahalarda mevcut düz kılıcı kullandıkları gibi, kendileriyle birlikte "eğri kılıcı" da getirmişler ve bunu büyük bir maharetle kullanmaya devam etmişlerdir. Koleksiyonumuzdaki Memlûk kılıçları arasında düz kılıç ile eğri kılıç sayı itibariyle birbirine yakındır. Tabanlarının bazıları altın kakma nebati motiflerle süslüdür. Demir yahut gümüşten olan balçak haç şeklindedir. Stilize edilmiş hayvan başına benzeyenleri de vardır. Kabza yapıldığı maddenin cinsi itibariyle çeşitlidir. Boynuz, fildişi, üzeri meşin kaplı tahta kabzalar olduğu gibi, balçakla yekpare bir kitle teşkil eden ve aynı zamanda oldukça maharetle bezenmiş madeni kabzalar da vardır. Kınları tahtadan olup siyah meşin kaplıdır. Kadife kaplı olanlar

ancak birkaç tanedir. Çamurluk, ağızlık ve bilezikler sadedir.

Bunlardan birkaç örnek görelim:

(I). *Kılıç* — Kaytbay'a aittir. Tabanı düz, iki ağızlıdır. Bir yüzünde (Kaytbay'ın adı ile ünvanı) altın kakma yazılıdır. Haçvari balçağı altın yaldızlıdır. Tahta kabzası siyah meşin kaplı, gümüş tepeliklidir. Kıymı siyah meşin kaplı, gümüş çamurluk ve bileziklidir. XV. asır Mısır Memlûk.

(II). *Kılıç* — Kaytbay'a aittir. Eğri tabanlıdır. Bir yüzünde (Kaytbay'ın ismi ile ünvanı) yazılıdır. Haçvari balçağı sarı madendendir. Kabzası fildişindendir. Kıymı siyah meşin kaplıdır. XV. asır Memlûk.

(III). *Kılıç* — Kaytbay'a aittir. Eğri tabanlıdır. Bir yüzünde (Kaytbay'ın ismi ile ünvanı) yazılı ve altın kakma rumî bezemeler vardır. Balçağı altın yaldızlıdır. Kabzası siyah meşin kaplı ve tepesi dilimlidir. XV. asır Memlûk.

(IV). *Kılıç* — Kaytbay'a aittir. Tabanı düz ve iki ağızlıdır. Bir yüzünde (Kaytbay'ın ismi ile ünvanı) altın kakma yazılıdır. Kuyruğunda (yani kabza yerinde) üç tane (Ameli Hacı Yusuf) damgası vardır. Bu hususiyeti bilhassa dikkate değer. Çünkü eskiden san'atkârlar imzalarını daima gizlemeye çalışmışlardır. XV. asır Memlûk.

(V). *Meç* — Kaytbay'a aittir. Tabanı iki ağızlı ve gayet sivri uçludur. Kürre biçiminde nihayetlenen kabza tepesinin etrafındaki kitabede (Kaytbay'ın ismi) geçmektedir.

(VI). *Kılıç* — 1501-1516 tarihlerinde saltanat sürmüş Memlûk Sultanı Kansu Gaviye aittir. Eğri tabanlıdır. Bir yüzünde (Kansu Gavrinin adı ile ünvanı) ve (Ameli el-Hac Sungur) imzası altın kakma olarak yazılıdır. Haçvari balçağı gümüşten- dir. Kabzası boynuzdandır. Kıymı siyah meşin kaplı, çamurluğu demir üstüne altın yaldızlı, ağızlığı ile bileziği gümüş kabartma tezyinatlıdır. XV. asır Mısır Memlûk.

(VII). *Kılıç* — Kansu Gavriye aittir. Tabanı hafifçe eğridir. Bir yüzünde (Kansu Gavrinin adı ile ünvanı) altın kakma yazılıdır. Demirden olan balçağı ile bunun bir devamı olan kabzası kabartma arabesk tezyinatlıdır. XV. yüzyıl M. Memlûk.

(VIII). *Kılıç* — Kansu Gavriye aittir. Tabanı eğridir. Bir yüzünde nebati bezemelerle (Kansu Gavrinin adı ile ünvanı) altın kakmak suretiyle işlenmiştir. Haçvari balçağı gümüştenidir. Boynuz kabzası son asır işidir. XV. asır M. Memlûk.

(IX). *Kılıç* — Sultan Mansur'a aittir. Eğri tabanlıdır. İki yüzünde de kabartma rumî motifler arasında altın kakma (Türkçe ve Arapça yazılar) ve müstatil içinde (Sultan Mansur Veled-i Gavri) yazısı vardır. XV. asır M. Memlûk.

(X). *Kılıç* — Sultan Melik Salih'e aittir. Tabanı eğridir. Bir yüzünde iki daire içinde altın kakma olarak (Ayetler) ve bunun altında (El-Sultan Melik Salih) ve ucuna doğru uzunca arapça bir ibare yazılı bulunmaktadır. Kabzası abanozdan -dır. XV. asır M. Memlûk.

(XI). *Kılıç* — Sultan Melik Tahir'e aittir. Tabanı eğridir. Bir yüzünde (El-Mevlâna Melik Tahir kitabesi ve Ameli Mağribîoğlu) imzası yazılıdır. Balçağı mine ile çiçek işlemelidir. Kabzası fildişidir. M. XV. asır M. Memlûk.

(XII). *Kılıç* — Emir Divaddar'a aittir. Genişçe düz tabanlı ve tek ağızlıdır. Bir yüzünde (Elmevlâna Eleşref Elmeali Elemir Divaddar) ibaresi altın kakma olarak yazılıdır. XV. asır M. Memlûk.

(XIII). *Kılıç* — Tabanı eğridir: Yüzünde gümüş ve altın kakma kuş ve çiçek resimleri işlenmiş ve (Ameli Hacı Sungur) imzası ile dipten uca kadar (Ayetler) yazılıdır. Gümüş kabartma bezemeli balçağı ile boynuz kabzası son asır işidir. XV. asır M. Memlûk.

(XIV). *Kılıç* — Tabanı eğridir. Bir yüzünde gümüş kakma (Ameli Hacı Sungur) imzası ile (Ayetülkürsi) diğer yüzünde bir (Ayet) yazılıdır. Gümüş balçaklı, boynuz kabzalıdır. XV. asır, M. Memlûk.

(XV). *Kılıç* — Tabanı eğridir. Bir yüzünde gümüş kakma, (Besmele...) yazılı ve kuş resmi vardır. Gümüş balçaklı, boynuz kabzalıdır. XV. asır. M. Memlûk.

(XVI). *Kılıç* — Tabanı düz, iki ağızlı, zülfikar şeklinde ucu çatalıdır. Bir yüzünde altın kakma tezyinat arasında (Ameli Ahmed Mısri) imzası, ortada Şah Şüca'ya dair medhiye vardır. Diğer yüzünde (Ayet) yazılıdır. Balçağı demirdendir. Siyah meşin kaplı kını vardır. XV. asır M. Memlûk.

(XVII) *Kılıç* — Tabanı düz ve iki ağızlıdır. Bir yüzünde (Ameli Mehmed) imzası ile (Ayet) hakkedilmiştir. Balçağı demir üzerine altın yaldızlıdır. Kabza siyah meşin kaplıdır. Kın siyah meşin kaplı, çamurluk, bilezik gümüştenidir. XV. asır M. Memlûk.

(XVIII). *Kılıç* — Tabanı düz, iki ağızlıdır. Üzeri hakketmek suretiyle bezenmiştir. Bir yüzünde (Ameli Ali bin Muhammed el-Mısri) imzası ile bir daire içinde (Ayet) ve diğer yüzünde dahi (Ayet) yazılıdır. Haçvari demir balçaklıdır. Kabzası siyah meşin kaplıdır. XV. asır M. Memlûk.

(XIX). *Kılıç* — Tabanı düz ve iki ağızlıdır. Balçağa yakın kısmı gümüş kakma tezyinatlı olup (Ameli Muhammed) imzalıdır. Her iki yüzünde hâk suretiyle yazılıdır. XV. asır M. Memlûk.

VİTRİN No: 6

Bu vitrinde, XV - XVI. yüzyıl İran işi kılıç, mızrak ve miğferler teşhir edilmiştir. Şimdi sırası gelmişken koleksiyonumuzdaki İran kılıçlarına dair birkaç not zikredelim. İran san'at eserlerinin diğer şubelerinde olduğu gibi, koleksiyonumuzdaki İran silâhları da bezeme itibariyle aşırı zengindir. Bunlar ekseriya oyma yahut altın kakma suretiyle muhtelif nebati, hayvani ve hendesi motiflerle tezyin edilmiş veyahut firuze, zümrüt, yakut, elmas gibi kıymetli taşlarla murassadır. Koleksiyonumuzda bu sözlerimizi teyid ed-

cek misaller çoktur. İranlılar da Türkler gibi eğri kılıç kullanmışlardır. Düz tabanlı kılıç nispet itibariyle azdır. Asıl bir nevi İran kılıcı "şemşir" adı verilen eğri kılıç tipidir. Şemşir Farsça "arслан kuyruğu" demektir. Kılıca bu ismin verilmesine sebep, tabanının şekil itibariyle istirahat halinde yatan bir arslan kuyruğuna benzetmesinden dolayıdır. Bu nevi kılıcın tabanı eğri kısmından itibaren uca doğru tedricen sivrileşir. Demir, gümüş balçaklar haç şeklindedir. Stilize edilmiş hayvan başı yahut bezelye çiçeği biçiminde olanlar da vardır. Kabzalar şekil ve yapıldıkları madde itibariyle çeşitlidir. Ağaç, boynuz, fildişi, taş, madenden yapılmışlardır. Kınlar tahtadan olup üzerleri deri, kumaş, nadiren maden kaplıdır. Madeni ağızlık, çamurluk ve bilezikleri ekseriya sanatkâra-ne işlenmiştir.

Birkaç örnek gözden geçirelim:

(I). *Kılıç* — Tabanı zülfikar şeklinde yani ucu çatallıdır. Üzerinde (Ayet ve Türkçe beyitler) altın kakma yazılıdır. Demir balçağı altın yaldızlıdır. Kabzası kırmızı kadife kaplıdır. XV. asır İran işi.

(II). *Kılıç* — Eğri tabanlıdır. Yeşimden yapılmış ejderha başı şeklinde balçağı ile yine yeşimden zarif kabzası kendi nevinin güzel bir örneğidir. XV. asır İran.

(III). *Kılıç* — Tabanı düz olup bir yüzünde (Lâilâheillallâh...) yazılıdır. Gümüş balçağının uçları kıvrık çiçek şeklindedir. Kabzası yeşimden ve altın tepeliğinde beyzi bir firuze vardır. XV. asır İran.

(IV). *Kılıç* — Eğri tabanlıdır. Balçağı demir üstüne altın kakma tezyinatlı, yakut, zümrütle murassa ve iki tarafında (Türkçe beyitler) yazılıdır. Kabza kırmızı kadife kaplı ve demir üstüne altın kakma bezemeli tepeliği yakut ve zümrütle murassadır. XV. asır İran.

(V). *Kılıç* — Eğri tabanlıdır. Bir yüzünde kabzaya yakın kabartma ejderha resimleri, (Ameli Muhammed bin Abdallah) imzası ve baştanbaşına gümüş kakma

nesih hatla (Ayet) ve altın kakma ile (Türkçe beyitler) yazılıdır. XV. asır İran.

(VI). *Kılıç* — Eğri tabanlıdır. Bir yüzünde altın kakma (Türkçe beyitler) yazılıdır. Balçağı firuze ile bezelidir. Kabza kırmızı kadife kaplı ve tepeliği firuze ile murassadır. Kın kırmızı kadife kaplıdır. Bir kında iki kılıç bulunmaktadır ki, koleksiyonumuzda eşî yoktur. XV. asır İran.

(VII). *Kılıç* — Eğri tabanlıdır. Kabzaya yakın iki yüzünde de birer daire içinde oyma arslan resmi vardır. (Ameli Ali) imzalıdır. Kabzası ağaçtandır. XVI. asır İran.

(VIII). *Kılıç* — Eğri tabanlıdır. Bir yüzünde daire içinde (Ayet) ve (Ameli İbrahim) imzası yazılıdır. XVI. asır İran.

(IX). *Kılıç* — Eğri tabanlıdır. Kırmızı çuha kaplı kının üzerine yapıştırılmış 1137 tarihli bir kâğıtta bu kılıcın IV. Murat zamanında Revanın fethi esnasında İranlılardan alınmış olduğu yazılıdır. XVI. asır İran.

(X). *Kılıç* — Eğri tabanlıdır. Bir yüzünde altın kakma (Ayet) yazılıdır. Balçağı ile kabzası fildişinden olup altın kakma tezyinatlıdır. Kının ağızlığı ile çamurluğu ve askının paftaları da fildişindedir. Bu kılıç cidden nadir bir parçadır. XVI. asır İran.

(XI). *Kılıç* — Eğri tabanlıdır. Balçağı kırmızı, yeşil, mor minelidir. Sorn kabzalıdır. Kabza tepesinde (Emirülmüminin Ali ibn Ebutalib) altın kakma yazılıdır. Gümüş üzerine muhtelif renk minelerle işlenmiş kını vardır. XVII. asır İran.

VİTRİN No: 7

Burada XV-XVI. yüzyıl Türk kılıç, niğfer, mızrakları teşhir edilmiştir. XV. asır silâhlarımızda tezyinat bakımından bir sadelik müşahede ediliyor. Tezyinat malzemesi olarak kıymetli maden ve taş bu asırda pek fazla görülüyor. XVI. asırdan itibaren ise İmparatorlukta artan ihtiyarla mütenasip olarak silâhlarımız dahi süs bakımından fevkalâde zengindir. Zaten

bu asırdıa her sanat şubesinde büyük bir gelişme görülüyor. Şimdi göreceğimiz silâhlar yukarıda söylediklerimizi teyid edecektir.

(I). *Kılıç* — Taban düzdür, iki ağızlıdır. İki yüzünde üçer gömme altın nokta vardır. Türk kılıçları arasında bu şekilde teziyatı olan yegâne kılıçtır. Haçvari demir balçaklıdır. Kabzası fildişindendir. XV. asır Türk işi.

(II). *Kılıç* — Eğri tabanlıdır. Haçvari demir balçaklıdır. Teziyatsız olan bu kılıç biçim itibarıyla eğri Türk kılıcının çok güzel bir örneğidir. XV. yüzyıl Türk.

(III). *Kılıç* — Sultan II. Bayazıd'a aittir. Eğri tabanlıdır. Bir yüzünde altın kakma (Ayet) ve II. Bayazıd'ın adı ile ünvanı yazılıdır. XV. asır Türk.

(IV). *Kılıç* — Sultan II. Bayazıd'a aittir. Eğri tabanlıdır. Bir yüzünde altın kakma (Ayet) ve (Sultan Bayazıd'ın adı ile ünvanı) yazılıdır. Gümüşten kendinden kabartma çiçekli balçağı ile boynuz kabzası son asır işidir. XV. yüzyıl Türk.

(V). *Kılıç* — II. Bayazıd'a aittir. Tabanı hafif eğri ve küt uçludur. Bir yüzünde altın kakma (Sahibehü Sultan Bayazıd Han) ve bunun altında (Ayet...) ve (Ameli Hacı Sungur) imzası yazılıdır. Tabanının şekli dikkate değer. Kabza tahtadandır. Kın siyah meşin kaplıdır. XV. yüzyıl Türk.

(VI). *Kılıç* — II. Bayazıd'a aittir. Eğri tabanlıdır. Bir yüzünde (Sultan Bayazıd'ın adı ile ünvanı), diğer yüzünde (Ayet) yazılıdır. Gümüş balçak ve boynuz kabza son asır işidir. XV. yüzyıl Türk.

(VII). *Kılıç* — Eğri tabanlıdır. Bir yüzünde oymak suretiyle (Ameli Abdurrahman bin Muhammed el-Mısrî sene 889) kitabesi vardır. Demir balçağı altın kakma teziyatlıdır. Kabza tahtadandır. XV. yüzyıl Türk.

(VIII). *Kılıç* — Tabanı yıldırım şeklinde ve iki ağızlıdır. Balçağı demir üzerine altın kakma teziyatlıdır. Kabza siyah

meşin kaplıdır. Siyah meşin kaplı kın kabartma bezemelidir. XV. asır Türk.

(IX). *Kılıç* — Eğri tabanlıdır. Bir yüzünde altın kakma zülfikar resmi, (Ya Ali, Nasrunminallah...) yazısı ile kabartma arslan resmi, diğer yüzünde (Ayetülkürsî) ve yine kabartma arslan resmi vardır. Gümüşten balçağı kabartma teziyatlı ve savatlıdır. Kabza kırmızı kadife kaplıdır. Kırmızı meşin kaplı kının ağızlık, çamurluk ve bilezikleri gümüşten olup üzerleri cyma teziyatlı ve savatlıdır. XVI. asır Türk.

(X). *Pa'la* — Koleksiyonumuzdaki Türk silâhları arasında işbu pala tabanının biçimi itibarıyla bilhassa dikkate şayandır. Tabanın ucu dip kısmından daha geniştir. Altın yaldızlı madeni kabzasının tepesi yılan başı şeklindedir. Ağızlık, çamurluk ve bileziği altın yaldızlı gümüşten kabartma teziyatlı ve kahve rengi kumaş kaplı bir kını vardır. XVI. asır Türk.

VİTRİN No: 8

Bu vitrinde ekseri hükümdarımıza ait olmak üzere XVI-XVIII. asır Türk kılıçları teşhir edilmiştir. Kanunî en uzun saltanat sürmüş bir hükümdarımız olduğu gibi, kendi şahsına ait olup zamanımıza kadar intikal etmiş kılıçlarının sayısının çokluğu itibarıyla dahi başta geliyor. Ömrü harp meydanlarında geçmiş ve son nefesini orada vermiş bir hükümdar için bundan güzel daha ne yakışır? Bu kılıçlarda hükümdarların adları ile ünvanları yazılıdır. Şimdi birkaç örnek görelim.

(I). *Kılıç* — Kanunî'ye aittir. Eğri tabanlıdır. Bir yüzünde yakuta benzer üç taş vardır. Ve altın kakma (Ayet) (Kanunî'nin adı ile ünvanı) ve (Ameli el-Hacı Sungur) imzası yazılıdır. Âdi ağaç kabzalıdır. XVI. asır Türk.

(II). *Kılıç* — Kanunî'ye aittir. Eğri tabanlıdır. Bir yüzünde altın kakma (Ayet), diğerinde (Kanunî'nin adı ile ünvanı) yazılıdır. Balçağı demir üzerine altın kakma teziyatlıdır. Kabza siyah me-

şin kaplı olup üzeri yıldız biçiminde altı adet düğmeli ve demire altın kakma tezyinatlıdır. Kın siyah meşin kaplı olup ağızlık, iki bilezik paftası ile çamurluk demir üzerine altın kakma tezyinatlıdır. XVI. yüzyıl Türk.

(III). *Kılıç* — Kanunî'ye aittir. Bir yüzünde (Ameli Sungur imzası ile Besmele) ve bir daire içinde (Sultan Süleyman bin Selim) yazılıdır. Gümüş balçak kendinden kabartma çiçek bezemelidir. Kabza yeşimdendir. Kın siyah meşin kaplı olup ağızlık, çamurluk ve bilezikleri kabartma tezyinatlı ve altın yaldızlıdır. XVI. asır Türk.

(IV). *Kılıç* — Kanunî'ye aittir. Eğri tabanlıdır. Bir yüzünde altın kakma (Besmele ile...) (Ameli usta Mehmet el-Hac Sungur) imzası ve (Kanunî'nin adı ile ünvanı) yazılıdır. Balçak kendinden kabartma tezyinatlı gümüştedir. Kabza fildişinden olup bir tarafında üç yakut vardır. XVI. yüzyıl Türk.

(V). *Kılıç* — Kanunî'ye aittir. Eğri tabanı çok nefis Şam çeliğindedir. Bir yüzünde (Ameli el-Hac Sungur) imzası (Kanunî'nin adı ile ünvanı) ve bir daire içinde (El-Sultan ibn el-Sultan Murad Han) altın kakma yazılıdır. Altın balçak kendinden kabartma bezemelidir. Yeşil keler kabzasının altından örme bir kordonu ile gümüş bir püskülü vardır. Mavi meşin kaplı kının ağızlık, çamurluk ve bilezikleri altından olup sepet örgüsü biçiminde bezemelidir. XVI. asır Türk.

(VI). *Kılıç* — Sultan II. Selim'e aittir. Eğri tabanlıdır. Bir yüzünde altın kakma tezyinat arasında (Sultan Selim bin Süleyman sene 977) kitabesi ve yuvalarda on beş adet elmas vardır. Diğer yüzünde ufak firüzelerle (Kelime-i Tevhit) yazılıdır. Uca doğru her iki tarafında bir sıra inci vardır. XVI. asır Türk.

(VII). *Kılıç* — Sultan III. Mehmed'e aittir. Eğri tabanlıdır. Bir yüzünde altın kakma (Fârisi beyitleri) diğer yüzünde (...Mehmed Han bin Murad Han) yazılıdır. Gümüş balçağı kendinden kabartma

tezyinatlıdır. Boynuz kabzasının gümüşten kordon biçiminde bir siperliği vardır. XVI. asır Türk.

(VIII). *Kılıç* — Sultan II. Osman'a aittir. Hafifçe eğri tabanlıdır. Bir yüzünde (II. Osman'ın adını ihtiva eden beyitler) diğer yüzünde (Ayet) altın kakma yazılıdır. Haçvari balçağı gümüşten ve kabzası boynuzdandır. XVII. asır Türk.

(IX). *Kılıç* — Sultan IV. Murad'a aittir. Eğri tabanlıdır. Her iki yüzünde altın kakma (Ayet) yazılı ve sırtında (Sultan Murad Rabi Fâtihi Bağdad 1041) kitabesi vardır. Balçak altın yaldızlı gümüşten ve kabza boynuzdandır. Kın yeşil kadife kaplı olup ağızlık, çamurluk ve bilezikleri altındandır. XVII. asır Türk.

(X). *Kılıç* — III. Selim'e aittir. Tabanı palavaridir; yani kısa, çok eğri ve genişcedir. Bir yüzünde altın kakma (III. Selim tuğrası), diğer yüzünde (II. Mahmut tuğrası), sırtında (Ameli İsmail) imzası vardır. Balçağı çifte ay biçiminde olup bizim klâsik balçak şekline hiç benzememektedir. Kabzası altın kaplıdır. Kın siyah meşin kaplı olup altından olan ağızlığı ile çamurluğu kabartma tezyinatlı ve bileziği yılan şeklindedir. XVIII. asır Türk.

(XI). *Kılıç* — Kethuda Mehmet Paşa'ya aittir. Eğri tabanlıdır. Bir yüzünde (Ameli Davud) imzası ile (Vezir-i Mükerrrem Kethuda Mehmed Paşa) kitabesi vardır. Gümüş balçaklı ve boynuz kabzalıdır. Kın siyah meşin kaplı olup ağızlık, çamurluk vebilezik altın yaldızlıdır. XVII. asır Türk.

(XII). *Çatalkılıç* — Abdi Paşa'ya aittir. Eğri tabanı yıldırım şeklinde ve çataldır. Bir yüzünde (Haz el-seyf Abdi Paşa... 1194) yazılıdır. Kabzaya yakın yerine bir ejderha başı şekli oyulmuş olup her iki gözünde birer yakut vardır. XVIII. asır Türk.

(XIII). *Kılıç* — Kaptan Küçük Hüseyin Paşa'ya aittir. Eğri tabanın kabzaya yakın kısmının iki tarafı kendinden oyma bezemeli, altın yaldızlı ve altın kakma bire-

III. Selim tuğralıdır. Bir yüzünde (İşbu kılıcın Küçük Hüseyin Paşa'ya hediye edildiğine dair) kitabe vardır. Balçağı ile kabzasının altından olup kendinden kabartma tezyinatlıdır. XVIII. asır Türk.

XIV). *Kılıç* — Alemdar Mustafa Paşa'ya aittir. Eğri tabanın kabzaya yakın kısmının iki tarafı gümüş kakma tezyinatlıdır. Bir yüzünde altın kakma (Sahibi ve maliki Alemdar...) kitabesi, diğer yüzünde (Ameli Ömer el-Bosnavî) imzası ve sırtında (1223) tarihi vardır. Balçağı ile kabzası altından olup kendinden kabartma çiçek bezemelidir. Siyah meşin kaplı kının ağızlık, çamurluk ve bilezikleri altından ve askı kayışı sarı sırmadandır. XIX. asır Türk.

VİTRİN No: 9

Dolabın üstünde XVI-XVIII. asır Türk ve İran zırh miğferleri ve alt kısmında XVI-XVIII. asırlara ait çeşitli güzel Türk, İran kılıç, ve palalarını görüyoruz. Burada üzeri murassa iki Türk mızrak ucu (I, II.), ve mineli palalar dikkate değer. (III).

VİTRİN No: 10

Macar, Leh, Alman, İtalyan, Rus, Rumın v. b. menşeli Avrupa kılıçları teşhir edilmiştir.

XIV-XV. asır Avrupa kılıçları biçim itibariyle bizim kılıçlardan tamamıyla farklıdır. Taban düz, iki ağızlı, ve sivri uçludur. Balçak ekseriya demirden olup düz bir çubuk şeklindedir. Bu kılıçlar iki elle kullanıldığı için kabza çok büyüktür. Bu kılıçlar bezeme bakımından gayet fakirdir.

XVII-XIX. asır Avrupa kılıçlarımızın bir kısmı ise şark tarzında eğri tabanlı olup bezeme bakımından dahi hayli zengindir. Bilhassa şu üzerleri altın kakma bezemeli, yakutla murassa kılıçlar Yunanca kitabelidir (I, II, III). Bu kılıçlardan birincisi 1714 tarihinde tevkif edilmiş olan Rumin Voyvodası Konstantin Brenkovenuya ait olduğu tahmin ediliyor. Bu üç kılıç

(Rumin Brenkivon) kılıçları olarak kabul edilmektedir. Bunların yanındaki kabza tepesi kuş başı biçimindeki kılıç ise Rus Çarı I. Nikola'nın monogramını taşımaktadır (IV).

VİTRİN No: 11

Hint, Şimalî Afrika ve Kafkas kılıçları teşhir edilmiştir. XV. yüzyıla ait olan bu Hint kılıçları iki ağızlı, küt uçlu, düz tabanlıdır. Kılıcın ucu dip kısmından daha geniştir. Bazılarının tabanı yılanavidir. Balçaklar içeri doğru eğriktir. Kabza madenidir.

XVII. asır Şimalî Afrika kılıçları ise eğri, dar tabanlıdır. Balçak içeri doğru eğridir. Maden, kemik yahut ağaçtan olan kabzanın tepesi ekseriya stilize edilmiş hayvan başı şeklinde nihayet bulmaktadır. Aralarında kabza tepesi yılan başı biçiminde olan bir kılıç dikkate değer (I).

XVIII-XIX. asır Kafkas kılıçları eğri tabanlıdır. Bunların bir hususiyeti de balçaksız oluşlarıdır. Kabza biçim itibariyle stilize kuş başını andırıyor. Kemik yahut madeni olan kabza savat veyahut altın kakma olarak bezenmiştir. Kafkas kılıçlarımızda fildişinden yapılmış kabza ile kınlar bilhassa güzel bezenmiştir.

VİTRİN No: 12

İşbu vitrinde XIX. yüzyıl Türk kılıçları teşhir edilmiştir. Bunların tabanları ensiz, az eğri ve hafiftir. Balçak soru işaret biçimindedir. Kabzaların bazılarında el siperi de vardır. Umumiyetle devrinin kuvvetli Avrupa tesiri hissediliyor. Burada çocuk şehzadelere mahsus birkaç küçük kılıç da vardır. Aidiyeti belli kılıçlar ise şunlardır:

Sultan II. Mahmut (I), Abdülmecid (II, III), Abdülaziz (IV), II. Abdülhamit (V, VI, VII, VIII), Şehzade Yusuf İzzettin Efendi (IX).

VİTRİN No: 13

Mısır Memlûk ve İran alemleri teşhir edilmiştir. Alem sancak direğinin ucuna takılan işaretler.

Memlûk alemleri biçim itibariyle geniş bir mızrağı andırır. Bazılarının üzerinde (Ayet, sahibinin ismi ile ünvanı) yazılıdır. Bir kısmının üzeri nebati motiflerle süslü ve altın yaldızlıdır. XV-XVI. asırlara ait olan işbu alemlerden bazıları Bekkok, İnal, Kaytbay, Kansuva, Kansu Gavri Tomanbay'ın isimleriyle armalarını taşımaktadır. Bütün bu alemler Yavuz Sultan Selim'in 1517 de Mısır'dan getirdiği ganimetlerdendir. Alemlerden birkaçını görelim:

(I). *Alem* — Kaytbay'a aittir. Sapı sekiz köşeli ve orta kısmı altın kakma tezyinatlıdır. Alemi iki yılan kafası tutmaktadır. Üzerinde (Kaytbay'ın ismi ile ünvanı) yazılıdır. XV. asır M. Memlûk.

(II). *Alem* — Kaytbay'a aittir. Sapı kendinden dilimli ve boğumlu olup altın kakma tezyinatlıdır. Alemi altın kakma tezyinatlı iki ejderha başı tutmaktadır. Üzerinde (Kaytbay'ın ismi ile ünvanı) yazılıdır. XV. asır M. Memlûk.

(III). *Alem* — El-Zahir Kansuva'ya aittir. Alemi iki yılan başı tutmaktadır. Üzerinde oyma çiçek, yazılar ve (Kansuvanın adı ile ünvanı) vardır. XV. asır M. Memlûk.

(IV). *Alem* — Kansu Gavri'ye aittir. Sapı düz olup altın kakma çiçeklidir. Boğum yeri büyük bir küre şeklinde ve tamamen oyma çiçeklerden mürekkeptir. İki tarafında yılan başı ve kenarında silinmiş altın yazı vardır. Oyma olarak (Kansu Gavri ismi ve ünvanı) yazılıdır. XVI. asır.

(V). *Alem* — Kansu Gavri'ye aittir. Sapın iki tarafı altın kakma yazılıdır. Alemin üzerinde (Ayetler, Kansu Gavri'nin ismi ile ünvanı) yazılıdır. XVI. asır M. Memlûk.

(VI). *Alem* — Şekil itibariyle dikkate değer. İki yanı, ikişer yılan başlı ve âlemi çatallı iki süngü biçiminde ve üzeri (Ayet) yazılıdır. XVI. asır M. Memlûk.

İran alemleri — İran alemleri biçim itibariyle stilize edilmiş lâle şeklinde olup iki yanlarından ağızlarını açmış iki ve

bazan birkaç yılan başı sarkar. Üzerleri oyma (Ya Allah Ya Muhammed Ya Ali) yazılı, nebati motiflerle bezeli ve altın yaldızlıdır.

(I). *Alem* — Demirdendir. Stilize lâle biçimindedir. Lâlenin iki kenarına ikisi büyük, onu küçük olmak üzere on iki yılan başı sarkıyor ve ortasında oyma olarak (Allah Muhammed Ali) yazılıdır. Yine ortadan bir kılıç şeklinde yukarı uzayan kısmının tepesinde (Allah) adı yazılıdır. XVI. asır İran.

(II). *Alem* — Demirdendir. Stilize lâle biçiminde olup iki tarafına yılan başları sarkıyor. Ortası gayet ustaca oyma bezemeli ve (Ayet) yazılıdır. Bir kılıç gibi yukarı uzayan kısmı dahi oyma tezyinatlı ve tepesinde (Allah Muhammed Ali) yazılıdır. XVI. asır İran.

VİTRİN No: 14

XV. asır Mısır Memlûk ve XV-XVI. asır Türk zırh, miğfer, göğüslük, bileklik, kolçak, dizçek kalkan, at başı zırhı, nakkareleri ihtiva ediyor. Dolabın alt katındaki küçük bir gözde ise asırlarca yaptıkları akınlarla Doğu Avrupayı titretmiş olan ve Rusya'nın istilâsı ile tarih sahnesinden çekilmiş Kırım Türklerinin (Tatarlarının) yadigârları bir kılıç, bir bıçak ve birkaç miğfer bulunmaktadır. Bu vitrindeki XVI. asır Türk miğferleri bilhassa bezemelerinin inceliği ve maden işçiliğinin mükemmelliği ile dikkate değer.

VİTRİN No: 15

Üst gözde XVI. asır İran kalkan, zırh ve miğferleri teşhir edilmiştir. Bunlardan kabartma resimlerle bezeli bir miğfer Şah Tahmasıb'a aittir (I). Çehar ayna adı verilen İran zırhına güzel bir örnek dahi görülebilir (II). Alt gözdeki miğferler ise XVII-XVIII. asırlar Kafkas işidir. Dolabın sol üst ve alt gözünde XVI-XVII. asır Avrupa miğferleri bulunuyor. Bunların biçim itibariyle bizimkilerden ne derece farklı oldukları görülür.

VİTRİN No: 16

Türk, İran ve Kırım yayları teşhir edilmiştir. Bezeme itibariyle Türk yayları arasında başlı başına birer san'at eseri olan parçalar vardır. Aidiyeti belli yaylarla meşhur ustaların birkaç yayını zikrederim. II. Bayazıd'ın bizzat yaptığı ve üzerinde ismini taşıdığı yaylar (I, II, III, IV, V), Sultan III. Ahmed'e ait yay (VI), Sultan Abdülaziz'e ait yay (VII). Meşhur yay ustası Muhittin'in yaptığı yaylar (VIII, IX). İşte tonç kertiğ elmaslı olan eşsiz bir yay (X). Meşhur müzehhip Üsküdarı Alinin bezediği yay da görülmeğe değer (XI). İran yaylarından Şah Tahmasıb'a ait yay (XII). Gedeleçler, sadaklar da görülmeğe değer. Şu murassa gedeleç (XIV), sadak (XIII) cidden zarif parçalardır.

VİTRİN No: 17

XV-XIX. asırlara ait Türk okları teşhir edilmiştir. XV. asır oklarımızın sapı kamıştan, diğerleri ise çam ağacındandır. Temrenlerine göre oklar muharebe oku, av oku ve talim oku, yangın oku gibi çeşitlere ayrılır. Bilhassa bu sonuncusu deniz savaşlarında yelkenleri tutuşturmak için kullanılırdı. Okun temreninin yanında yanıcı bir madde vardır. Ok atılmadan önce bu madde tutuşturulur ve ok yelkene saplanınca bu ateş onu yakar. İşte şurada üzerine okla nişan alınmış çingiraklar.

VİTRİN No: 18

Türk zihgir, siper, kiriş v.s. teşhir edilmiştir. Kemankeşin yayın kirişlerini çekerken sağ elinin başparmağına taktığı zihgirlerimiz fildişi, akik, yeşim v. s. yapılmıştır. Aralarında çok zarif parçalar vardır. Şu küçük bir kutu içinde duran zihgir II. Mahmud'un yirmi beş sene kullandıktan sonra kırılınca Hazineye koydurduğu zihgirdir.

TAHTA KAİDE No: 19

Ortadaki büyük tahta kaidenin üzerinde XV.yüzyıl Memlûk zırhları, XVI.-XVII.asır-

lara ait Türk ve İran zırhları teşhir edilmiştir. Zırhlardan bazılarının göğsünde sahibinin ismi yazılı bir kurşun mühür vardır. Bunlardan Şah Abbas (I), Sultan IV. Murad (II), Silâhdar Kara Mustafa Paşa'ya ait zırhları görebiliriz (III).

VİTRİN No: 20

XV - XVII. asır İran işi miğfer ve zırhlar teşhir edilmiştir. Zırh şalvar (I), zırh pabuç (II) ve eski bir kemer dikkate değer.

VİTRİN No: 21

XVI-XVIII. asır Türk yapısı miğfer, zırh astarlı mintanlar, sıkı dokunmuş kumaştan kalın vatka astarla yapılmış miğferler teşhir edilmiştir. III. Selim'e ait olduğu üzerindeki kitabesinden anlaşılan bir miğfer de burdadır (I).

VİTRİN No: 22

Üzeri altın yaldızlı bakırdan Türk işi XVI. asır miğfer, kalkan, at baş zırhları teşhir edilmiştir. Bu eserler bezeme ve maden işçiliği bakımından cidden zarif parçalardır (I, II, III, IV). Şu miğferin burun siperi üzerindeki (Alâniyeti Cihad velgaza fi Sebilillâh) ibaresi o devrin hayat felsefesini ne güzel ifade ediyor. Evet, biz silâhlarımızı sadece öldürücü bir vasıta olarak değil, biraz da bu cephesinden mütalâa etmeliyiz (V).

VİTRİN No: 23

Burada dünyaya ün salmış XVII-XIX. asır Türk yatağanları, Arap, Hint, Kafkas, Japon, Türk cenbiye, hançer, kamaları bulunuyor. Yine bu vitrinde İngiliz Kraliçesi Viktorya'nın Mithat Paşa'ya hediye etmiş olduğu kılıcı da görüyoruz (I).

NİŞ No: 24

XVI-XIX. asır Türk alemleri teşhir edilmiştir. Bunlar bakır, tombak, pirinç-tendir. Şekil itibariyle stilize edilmiş lâle, el, ay yıldız v. s. şekillerdedir. Üzerlerini

rumî motifler, nebati bezemeler ve çeşitli yazılar süslemektedir. Bazılarında küçük bir mahfaza içinde Kur'anı Kerim aslıdır. Aidiyeti belli başlı alemler şunlardır: Kanunî (I), II. Selim (II), III. Murat (III), I. Ahmet (IV), IV Murat (V).

NIŞ No: 25

İki basamaklı sete çıkınca hemen sağdaki nişte Japon silâhlarını görüyoruz. Bunlar iki kılıç, testere biçiminde bir balta, bir miğferle bir zırh ve beyaz bir sancaktan ibarettir. Dikkat edilirse bunların biçim itibariyle bizim silâhlardan hayli farklı olduğu görülür. Bilhassa zırh takımı ile kılıçların biçimi dikkate değer. Zırh ise XVII. asrın meşhur bir zırh imalâtçısı tarafından yapılmış olup o devirde bir savaşta kullanılmış ve üzerine bir kurşun isabet etmiştir.

NIŞ No: 26

XVI-XIX. asır Türk üzengi, kemer, barutluk v. s. teşhir edilmiştir. Bunların her biri kendi nevinin güzel örnekleridir.

NIŞ No: 27 - 28

XVI-XIX. asır Türk tabancaları teşhir edilmiştir. Tabancalar arasında bezeme itibariyle güzel parçalar vardır. Yerde duran ve ceviz kıracağı andıran nesnelere tüfek kurşun kalıplarıdır.

NIŞ No: 29 - 30

XVIII. asır muhtelif Avrupa yapısı tabancalar teşhir edilmiştir.

TÜFEKLER

Yay vitrininden sonra duvar dibindeki sehpa XVIII-XIX. asır çakmaklı Türk kale tüfekleri teşhir edilmiştir. Bu tüfekler arasında Türk ordusunun islahında büyük emekleri geçmiş olan III. Selim ile II. Mahmud'un şahıslarına ait tüfekler görüyoruz. III. Selim'e ait (I), ve II. Mahmud'un adını taşıyanlar (II, III, IV, V, VI, VII, VIII, IX, X).

Türk alemlerinin bulunduğu nişin yanındaki sehpa XIX. asır Türk kapstüllü tüfekleri ve bunların arasında da II. Mahmud'un adını taşıyan tüfekleri buluyoruz (I, II).

Şimdi iki basamaklı bir merdivenden geniş sete çıkalım. Japon zırhlarının bulunduğu niş ile barutluk, kemer v. s. bulunduğu niş arasındaki duvar dibindeki sehpalarda XVI-XVII. asır Türk fitilli tüfekleri teşhir edilmiştir. Bunlar namlularındaki altın kakma bezemeler, dipçiklerindeki fildişi, sedef süsleriyle zarif parçalardır. Hükümdarlarımızdan I. Ahmed'in adını ihtiva eden tüfek bunların arasındadır. Bundan sonraki iki niş arasında XVII-XVIII. asır Kırım Tatar ve İran çakmaklı tüfeklerini görebiliriz. Kırım tüfekleri arasında Hanlara ait olanlar da vardır: Mehmet Giray (I), Hacı Giray (II), Saadet Giray (III), Arslan Giray (IV), Selim Giray (V), Alp Giray'a ait (VI).

Daha sonraki sehpalarda muhtelif menşeli XVII-XIX. asır Avrupa tüfekleri teşhir edilmiştir.

Pencerede III. Selim tarafından yaptırıldığı üzerindeki kitabesinden anlaşılan barut gazının tazyikini ölçen alet yani kerterte durmaktadır (I).

Solda setin kenarındaki sehpalarda ise XVIII-XIX. asır Türk tüfekleri bulunuyor. Bunların arasında III. Selim'e ait olanlar (I, II, III), ve I. Mahmud'un adını taşıyanlar (IV, V).

Setin karşısında ortada dairevi sehpanın üzerindeki mercan kakmalı XVIII-XIX. asır tüfeklerinin ekserisinin namluları Avrupa yapısıdır. İşbu yuvarlak sehpanın karşısındaki pilpayenin dibinde zarif sedef kakmalı ve renkli taşlarla mürassa XVII. asır Türk tüfekleri teşhir edilmiştir.

Ateşli silâhları gördükten sonra çıkış kapısına gelmiş bulunuyoruz. Kapının sağında yüksek bir direk duruyor. Bu bir "otağ-ı hümayun" yani padişah çadırının

direğidir. Topkapı Sarayında oldukça zengin XVII-XIX. asırlara ait bir Türk çadır koleksiyonu bulunmaktadır. Bunlar elverişli yer bulunmadığından devamlı olarak teşhir edilemiyor, ancak yazın sıcak aylarında bahçede halka gösteriliyor. Aralarında cidden sanatkârane işlenmiş, görülmeğe değer parçalar vardır. İşbu direk padişah çadırlarının büyüklüğüne dair fikir verse gerek.

Şimdi ziyaretçi on üç asırlık bir devri

şöyle kuş bakışı gördükten sonra Silâh Müzesinden ayrılır.

NOT: Silâh Müzesinin bulunduğu binanın darlığı silâhların arzu edildiği şekilde teşhirine imkân vermemiştir. Kılıçların, zırh, miğfer, kalkan ve tüfeklerin teşhirinde bu yer darlığı kendini şiddetle hissettirmiştir. Aynı sebepten dolayı (KILAVUZ TASLAĞI)'nda dahi bazı mevzuları fasılasız bir bütün olarak takibetmek mümkün olmamıştır. Bu husustaki kusurların hoşgörülükle karşılanması rica olunur.